

FUTÓ MOLNÁR MIKLÓSNÉ SZÜL. HIRCZI TERÉZIA PESTÚJHELYI BÁBA ÉS PESTÚJHELY BÁBAKÖNYVE

ÍRTA: Kis Emőke

2020. november 21-én az Anno Művészeti Hét keretében nyílt meg a „Széchenyitelep-Pestújhely Aranykönyve – Helytörténeti kiállítás a település 50 évéről” című új, állandó tárlat Rákospalota-Pestújhely és Újpalota Helytörténeti Gyűjteményében. A kiállítás különös hangsúlyt fektetett Pestújhely orvostörténeti emlékeinek bemutatására. Dr. Weszter Sándor és Dr. Lóvey József orvosok munkássága mellett figyelmet érdemel a település közismert bábája, Futó Molnár Miklósné Hirczi Terézia. A szülésznőről való megemlékezésben segítségünkre volt unokája, Futó Molnár Mária Erzsébet. Ezúton is köszönjük hozzájárulását, amelynek segítségével fényképeken és különleges írásos dokumentumokon keresztül is bemutathatjuk a 20. századi bábáság magyarországi – kiemelten pestújhelyi – helyzetét.

Magyarországi bábahelyzet a 20. század elején

A bábáság intézményesített keretek között való működése, szigorú szabályai és engedélyhez kötött működése egészen a 20. század elejéig várattott magára. A „bába” kifejezésnek négyféle értelmezését ismerték már a középkorban: véناسzony, nagyanya, szülésznő, boszorkány. Az utóbbi pejoratív kifejezéssel a gyakran boszorkányperek áldozatául eső sokszor képzetlen, tudatlan, és tapasztalatlan már-már mágikus eszközöket alkalmazó bábák képével látszik azonosulni. A 17. században már megkülönböztetésre kerül az okleveles bábák (a legképzettebb) a cédulás bábák (kevesebb elméleti, és gyakorlati tudás) és a paraszt/kontár (legtöbb halálózást mutató) bábák között. A 18. század közepén már a hivatalosan működni kívánó bábának kötelessége sikeres vizsgát tennie tudásáról tisztiorvos előtt, azonban Mária Terézia foglalja igazán szabályos keretek

A Budapesti Magyar Királyi Bábaképző-Intézet által kiadott díszoklevél Futó Molnár Miklósné részére, 1901. június
(FUTÓ MOLNÁR MÁRIA TULAJDONA)

**Futó Molnár Miklósné pestújhelyi bába fiával,
Futó Molnár Józseffel a Tátra utcai (ma József
Attila utca) házuk udvarán,
1910 körül**

(FUTÓ MOLNÁR MÁRIA TULAJDONA)

közé a bábaképzést, és csak a diplomával rendelkező bábák működését engedélyezi a Generale Normativum in Re Sanitatis c. közegészségügyi jogszabályában. Kezdetben a Magyarországon dolgozni kívánó bába a Nagyszombati vagy a bécsi egyetemen kellett diplomát szerezni. Ismerni kellett a női anatómiát, a szülés folyamatát, és a gyermek ellátásának a feltételeit. Az ismeretek nyelve a német volt. A 19. század elején már biztosítják a magyar nyelven való oktatást. A bábának készülőkhöz egyre nehezebb követelményeket írtak elő, az orvosi képzéssel párhuzamosan futottak a bábaképzések, az orvostanhallgatóknak közös óráik voltak a bábakkal. A bábaképzés a Vallás- és Közoktatási Minisztérium hatáskörébe került a kiegyezés utáni időszakban egészen 1919-ig. Tauffner Vilmos egyetemi tanárt nevezi ki Trefort Ágoston vallás- és közoktatásügyi miniszter, hogy a bábanevelést szabályozza, bábaképző intézet létrehozását biztosítsa. 1918-ra a bábaképzés feltételei az alábbiak voltak: 20-35 év körüli, jó erkölcsű, jó egészségi állapotban lévő, legalább

IV-ik elemi osztállyal rendelkező nő jelentkezhet. Az anya- és a csecsemővédelem is fontossá vált, melyet az állam az Országos Stefánia Szövetségre ruházott át, melynek célja a csecsemőhalandóságok kiküszöbölése és a szülő nők körüli ellátásban segített. A világháború korszakváltást jelentett. Az 50-es 60-as években a kórházi szülések kerültek előtérbe, a házi szüléseket fokozatosan szorították vissza. Megindult a modernizálás.¹

**Futó Molnár Miklósné pestújhelyi bába férjével,
Futó Molnár Miklóssal és gyermekeikkel a Tátra utcai
(ma József Attila utca) házuk udvarán, 1920 körül**

(FUTÓ MOLNÁR MÁRIA TULAJDONA)

„Nagyapám, Futó Molnár Miklós, asztalos mesterséget tanult. 26 éves volt, amikor a Tátra, ma József Attila utcában telket vásárolt (a család minden generációja itt élt, és él a mai napig). A tanult mesterséget kamatoztatva nyitott egy asztalosműhelyt. A családi ház erre alkalmas volt. Épület-és bútorasztalosként kezdett dolgozni egy segéddel és hét tanulóval. Megnősült, feleségül vette Hirczi Teréziát, aki 1901-ben, 22 évesen szerzett oklevelet a Budapesti Magyar Királyi Bábaképző Intézetben. Pestújhelyen kezdett bábaként dolgozni, itt volt egészen haláláig.” – emlékezik meg róla unokája.

1 Dr. Werling Józsefné Forrai Márta: A Magyarországi bábaképzés főbb állomásai. In.: Kéri Katalin (Szerk.) Ezerszínű világ. .

Futó Molnár Miklósné (középen jelölve) bábák és orvosok körében, 1920 körül
(FUTÓ MOLNÁR MÁRIA TULAJDONA)

A pestújhelyi bába

Futó Molnár Miklósné Dr. Lövey József- bel- és szülészorvos munkáját segítette az Országos „Stefánia” Anya- és Csecsemővédőszövetség 141. számú pestújhelyi védőintézetben. Dr. Szentirmai József gyermekorvossal is rokoni kapcsolatot ápolt. Unokája elmondása alapján köztisztelőben tartották, ezt mutatta a családi vitrinben ma is kiemelt helyet foglaló különféle porcelán- és dísz tárgy, amelyet az új gyermek születése és egészséges volta iránti hála jeléül adtak a bábának. Elmondások alapján egészen különleges fizikai adottságokkal bírt: hosszú ujjai, találékonyasága, tapasztalata segítették abban, hogy a farfekvéssel születendő gyermeket segítségével egészségesen világra tudta hozni az édesanya. A családi relikviák közül sajnos csak nagyon kevés maradt meg: a József Attila utcában található családi ház teljesen leégett. Mégis csodával határos módon maradt fenn az az orvosi táská, amely élete végéig

kiszolgált a bábát. A táská tartalma leginkább a szülést elősegítő tárgyakkal volt tele, többek között vérnyomásmérővel. A bába – ahogy fentebb olvashattuk – csaknem olyan orvosi tudással rendelkezett, hogy egy szülést egymaga le tudott vezetni. Ha a gyermek világra jötténél a család kívánta az orvos jelenlétét, vagy komplikációk merültek fel, a bába inkább az asszisztencia szerepét vállalta, és előkészítette, segítette a szülés folyamatát. Egyes eseteknél már nem az otthon-szülésnél, hanem a kórházi keretek között zajló szülésekhez is hívták segítőnek – ez nem volt másképp Futó Molnár Miklósné esetében sem.

Futó Molnár Miklósné pestújhelyi bába személyes tárgyai

A személyes tárgyak egyik csoportját a család által nagy becsben tartott fotók adják. Az első képen a pestújhelyi bába elsőszülött fiával, Józseffel lát-

A bába esküje:

Esküszöm és fogadom, hogy kötelességemnek minden szülésnél lelkiismeretesen meg fogok felelni s hogy minden melléktekintet nélkül járok el és senkinek szándékosan ártani nem fogok. Fogadom, hogy a reám bízott szülőket, gazdagot és szegényt egyaránt, bábai segítségben legjobb tehetségem szerint részesítem, azokat el nem hagyom és el nem hanyagolom és hogy mindenkor és mindenben, bábai utasításom értelmében, legjobb képességem szerint fogok eljárni.

Isten engem úgy segítjen!

„A bába esküje” In. Magyar Bába-könyv. A Bábai hivatás gyakorlásáról. 3. kiad. Budapest, 1929. Futó Molnár Miklósné könyve

a bába nevét, vallását, születési dátumát és tartózkodási helyét; továbbá a dokumentum igazolta, hogy 1901-ben szervezett tanfolyam kriptériumainak megfelelt:

„(...) a bábamesterség gyakorlására képesnek és alkalmasnak bizonyult.

ható. A második képen már családja körében. A harmadik fotó 1920 körül készült, bábák és orvosok társaságában (a pontos helyszín és időpont ismeretlen). Minden bizonnyal már Pestújhelyen dolgozott, mikor a kép készült.

Miért is fent nevezett tisztességes tanult és dolgában jártas bábának elismerjük s miután ennek alapján törvényszabta bábaesküt letette, mi őt, a nagyméltóságú magyar királyi kormánytól reánk ruházott hatalomnál fogva, az esküjében tett fogadalom hű megtartásának, valamint az illetékes utasítások és szabályrendeletek pontos követésének feltétele mellett a bábamesterség szabad gyakorlására ezennel feljogosítjuk.”

Hirczi Terézia néven 1879-ben született Pakson. Tanulmányait a Budapesti Magyar Királyi Bába-képző Intézetben végezte. Az oklevél tartalmazta

II. sz. melléklet a 95.000/902. B. M. sz. a. kiadott utasításhoz.

A „Szülések jegyzőkönyve” mintája.

Folyószám	A szülés éve, napja, órája	A szülő neve, kora, állapota, lakóhelye (község, utca, házzszám)	Hányadszor szülő	A magzat fekvése születésekor (koponya, arc, far, lábtartás, keresztfekvés)	A magzat neme, neve, hosszúsága	Élve vagy halva született-e?	Érett, kora, éretlen-e a magzat?	Érett, kora, éretlen-e a magzat?	Hány szülimát lépéskor lett elhasználva?	A szülés alatt volt-e rendellenesség és milyen	Az anya egészséges maradt-e, a gyermek-ágyban beteg volt-e, meghalt-e, mikor halt meg?	A gyermek egészséges maradt-e 8-10 napig? meghalt? mikor?	Egyéb megjegyzések. Az orvos megjegyzései, ha a szülésnél közreműködött
1.	1902. febr. 20. d. e. 7	Szeles Pálné Nagy Teréz 29 éves asztalos neje Szeged Korona-u. 5.	6	első koponyatartás	leány Mária 41 cm.	élve	kora	3	—	egészséges	meghalt február 27-én	Az újszülött veleszületett gyengeség következtében halt meg. Dr. Kiss, halottkém.	
2.	1902. febr. 25. d. u. 3	Bozó Erzsébet 19 éves hajadon Szeged Fodor-u. 9. sz.	1	második koponyatartás	fiú István 51 cm.	élve	érett	6	rángató görcsök	egészséges	egészséges	A rángató görcsök miatt fogóval fejeztem be a szülést, szülés után nem jelentkezett többé görcs. Anya és a gyermek egészséges maradt. 1902. III. 20. Dr. Barna	

343

„Szülések jegyzőkönyve” In. Magyar Bába-könyv. A Bábai hivatás gyakorlásáról. 3. kiad. Budapest, 1929. Futó Molnár Miklósné könyve (FUTÓ MOLNÁR MÁRIA TULAJDONA)

A pestújhelyi bábanapló

Igazi kurióznak számít a Futó Molnár Miklósné pestújhelyi bába által vezetett bábanapló. A Pestújhelyen általa, illetve közvetve általa levezetett születek sorát olvashatjuk 1947-1952-ig bezárólag. A sorszám mutatja (67.), hogy jelen bábanaplót megelőzhetette egy korábbi napló, ahogy ezt a tollal jelzett „átirat” felirat is jelez (A napló formanyomtatvány, melynek helyes kitöltését az 1929-ben kiadott Magyar Bábakönyvben olvashatjuk. A bábanapló tartalmazta tehát a „Születek jegyzőkönyvét” A szülő nő nevét, nemét és lakcímét, szüleiének számát, a gyermek nemét, nevét és méretét. A gyermek születéseinek körülményét, és a születés utáni

8-10 napon belüli újbóli megvizsgálását jelzi a táblázat. Futó Molnár Miklósné bábanaplója mivel átirat nem teljes. Hiányzik a szülést levezető orvos neve (ha volt), illetve a gyermek 10. napon felvett állapota, plusz információ az anya testhőmérséklete és a gyermek pontos méretei. Szerencsére halálozásról nem olvashatunk, többségében lányok születtek és a korban kedvelt Erzsébet, Anna, Ágnes keresztneveket kapták. „Széchenyitelep-Pestújhely Aranykönyve” című kiállításon először kerül napvilágra ez a kuriózum. Az érdeklődők digitális formában lapozhatják át a bábanaplót, felkeresve szüleiük vagy nagyszüleiük születési adatait.

6 *Átirat 1947-ből* 7 *Atyán neve benn*

Sorszám	A szülők (vetelő) neve, napja, órája	A szülő (vetelő) neve, kora, vallása, lakása, foglalkozása	Hányadik terhesség	Szülés				A szülő (vetelő) nemét, kora, a baba életkora	A szülő (vetelő) N. M. M. sz. rendszám (20. §-a)	Vetelés			Az anya a gyermekágyban egészséges volt? megbetegedett? meghalt? (mikor)	A gyermek a gyermekágy alatt egészséges volt? megbetegedett? meghalt? (mikor)	A közreműködő orvos(ok) megjegyzése és aláírása
				435 halott rothadt	436 éretl. kora	437 női	438 férf. születési kora			Az orvos élet- és születési ideje	Hiányzik a gyermekágyban	Az orvos élet- és születési ideje			
1	2	3	4	5	6	7	8		10	11	12	13	14	15	
67	1947 IX 20 de 14 9óra	<i>Dr. János Székely</i> 27 éves nő lakása: Jánoszi téli utca 60. Széchenyitelep	II	élő	korai	2022 1948 1948	36/18					egészesen			
68	1947 IX 20 de 14 9óra	<i>Dr. János Székely</i> 27 éves nő lakása: Jánoszi téli utca 60. Széchenyitelep	II	élő	korai	2022 1948 1948	36/14					egészesen			
69	1947 IX 20 de 14 9óra	<i>Dr. János Székely</i> 27 éves nő lakása: Jánoszi téli utca 60. Széchenyitelep	II	élő	korai	2022 1948 1948	36/14					egészesen			

Bábanapló. Pestújhelyi születek jegyzőkönyve 1947-ből, Futó Molnár Miklósné tulajdona.